

כ"ט בשבט תשע"ח. 14.2.2018

גיליון מס' 597

פרשת תרומה

מתי ומדוע ציווה ה' על הקמת המשכן ?

מאת עוזי פז. עין הנצי"ב

האם ניתן לחדש בנושא השנוי במחלוקת הידועה?

פרשת תצווה נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן, "שאינ מוקדם ומאוחר בתורה" (רש"י לויקרא ח' ב'). כלומר, לאחר חטא העגל. רש"י אינו רואה צורך להסביר לאיזו סיבה קדמו פרשיות תרומה ותצווה לחטא העגל. אברבנאל, וכן פרשנים רבים, הולכים בעקבות רש"י. ומגיב על כך הרמב"ן (שם): "ולמה נהפוך דברי א-להים חיים... ועל דרך הישר, נצטווה משה במלאכת המשכן קודם למעשה העגל..." וביתר חריפות השד"ל (ירמיהו, ז, כב) "ודון יצחק אברבנאל אמר כי לא ציווה על הקרבנות אלא אחר שעשו את העגל וזה שקר, כי אמנם מיד אחר מתן תורה במ' יום הראשונים שהיה משה בהר נאמרו לו פרשיות תרומה תצווה... ומעשה העגל לא היה סיבה לשיצטוו על אלה, אבל בהיפך גרם עיכוב ואיחור לעשיית המשכן".

הבעיה קשה מבחינות נוספות. בסוף פרשת יתרו נאמר: **מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי... וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי**. (כ, כא-כב), ואין כל רמז למזבח נחושת ולקרבנות חובה. יתר על כן, בפרשת משפטים נכרתת ברית, והיה צריך להזכיר בה את נושא הקרבנות, שהרי כאלף בעלי חיים שיש להקריב בשנה אחת הם מעמסה כלכלית. בני ישראל אמורים היו להתחייב לה בברית סיני, אבל אין לכך כל רמז בפרשיות יתרו ומשפטים. ומתאימים לכך דברי ירמיהו: **"כִּי לֹא דִבַּרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיָוֶם (כתוב: הוציא) הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל דְּבָרֵי עוֹלָה וְזָבַח"**. (ז, כב). משמע מכאן שבין **"נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע"**, לבין הצו **"וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם"** (כה, ח), היה אירוע שגרם לשינוי משמעותי ביותר במערכת המצוות, ואשר בני ישראל קבלוהו ברצון רב, גם אם לא התחייבו לו בברית.

לפני כריתת ברית סיני נצטווה משה: **"וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֵל ה' אֵתָה וְאֶהְיֶן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא וְשַׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרַחֵק. וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבָדוֹ אֵל ה' וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ"** (ז, כב). אבל לא כך קרה בפועל:

"וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶהְיֶן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא וְשַׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּרְאוּ אֶת אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו. כִּמְעֹשֶׂה לְבַנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר. וְאֵל אֲצִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת הָא-לֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". (שמות כד, ט-יא).

הם לא הסתפקו ב"וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרַחֵק". כמה רחוקה הבנתם את קדושת ה' ממשה אשר בסנה **"יָרָא מֵהִבֵּיט אֵל הָא-לֹהִים"**, ואשר **"אֲרַבְעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה"**. השתוקקותם של זקני ישראל להתקרבות יתר ולהמחשה פיזית, הוכיחה מעל לכל ספק שהתגלות ה' במעמד הר סיני לכל העם, לא היה בה כדי

למלא צורך זה. עבודת האלילים הייתה מוכרת כל כך שהיה קשה להינתק ממנה. ולכן יש צורך במשכן, כדי שיהיה מעין "הר סיני מהלך". "וַנִּתְּתֵי מִשְׁכְּנֵי בְּתוֹכְכֶם... וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֹא-לֵהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם" (ויקרא כו, יא-יב).

חטא העגל לא היה אפוא, המניע למעשה המשכן, אלא, אדרבא הוכחה לנחיצותו. התקרבותם הנועזת לקדש הקדשים של נדב ואביהו – שהיו בין "אצילי בני ישראל" אשר "וַיִּחְזְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים" במעלה ההר, העידה פעם נוספת עד כמה גדולה המשיכה לאובייקט המוחשי הקדוש. בחלוף דורות רבים יוכיח הנביא הושע את העם "וַיֵּצֵאוּ לְחֹטֵא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה מִכֶּסֶפִּים... עֲגָלִים יִשְׁקֹנוּ" (יג,ב).

התורה אינה קושרת במפורש את התנהגות זקני ישראל ל"וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם", כדי לצמצם עד כמה שאפשר את התחושה שמצות המשכן היא בעצם רק בדיעבד. וכמאמר שמואל "הַחֶפֶץ לָהּ בְּעֵלּוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל ה' הִנֵּה שָׁמַע מְזַבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים" (טו, כב). וכדברי ישעיהו: "לָמָּה לִּי רֹב זְבָחִיכֶם יֹאמַר ה'... לְמַדּוֹ הֵיטֵב דָּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חָמוּץ שִׁפְטוֹ יָתוּם רִיבוֹ אֶלְמָנָה:" (א, טז-ז).

לסכום, הצו על הקמת המשכן ניתן לאחר שהתברר שאפילו זקני העם לא הפנימו את ההפטה שבעבודת ה' בלב, כלומר 'להשתחוות מרחוק', אלא נזקקו להעצמת חוויתם הדתית לאמצעים גשמיים. משכן אשר במרכזו ארון הברית שהוא רק הדום לרגלי 'יושב הכרובים', (כמאמר קסוטו) -"כסא ריק". אם הכהנים המשרתים בקדש אינם רשאים לחזות בו כיצד ינהגו 'אזובי הקיר'?

עוזי פז, חוקר תנ"ך, M.A., מורה ותיק במדרשת עין הנצי"ב. אב לחמשה בנים + נכדים
כ"י. מודה לקב"ה על כל הטוב שגומל לעמו ישראל בדורנו.

דף פרשת שבוע על הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום unsubscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il